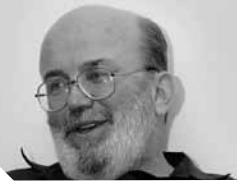

TÓTH LÁSZLÓ

Képolvasó

Luzsicza Árpád képei előtt

TÓTH LÁSZLÓ (1949) Dunaszerdahely

Itt állok... másként nem tehetek.

Nem tehetek másként... mert Luzsicza Lajos barátom megkért rá, hogy Luzsicza Árpád e kiállítását – aki az e galéria létrehozását is kezdeményező jeles festőművész édesapjától való megkülönböztetése miatt használja ezt a nevet – én nyissam meg. (Vagy Luzsicza Lajos Árpádét? Ki tudja, hány ember lakozik benne, bennünk? Nekem mindenesetre, aki Lajosként ismertem meg őt, az is marad már örökre, akkor is, ha Árpád vagy éppen Lajos Árpád.)

Kérésének azonban mégsem tehetek eleget... bár itt állok... de ha valaki most azt várja, hogy kiállítására megnyitásként a képeiről, munkáiról afféle nagy igazságokat mondjak... ezt a tárlatát most nem tudom megnyitni...

Mert Luzsicza Lajos képeiről nem tudok beszélni. Pontosabban: nem tudok általánosan érvényeset, mindenki számára értelmezhető, elfogadható mondani.

Legfeljebb csak magamról beszélhetek e kiállítása kapcsán (is), arról, hogy nekem mit mondanak a munkái, s majd' négy évtizedes – vagy még régebbi? – barátságunkról. De ezt a barátságot is úgy kell elképzelni, hogy évek is elmúltak közben, talán néha fél évtized is úgy, hogy nem találkoztunk. De nem, ez nem igaz. Mert nem kellett ahhoz találkozunk, hogy egymással legyünk, hogy az átkos állambiztonságiaknál is nagyobb figyelemmel kísérijük egymás tevékenységét, életünk alakulását, s mostani lakásom folyosóján, immár tíz éve, mindennap az ő rajza – az ő zöld és piros kutyái – alatt megyek el naponta többször, oda s vissza, oda s vissza... s ilyenkor persze a szemem is mindig magához vonzza, a figyelmem is mindig magára tereli... ilyenkor mindig *fel* kell nézнем rá... És azt gondolom, ez a lényeg, a figyelem... hogy magunkra tudjuk-e vonni valami módon, s vonzza-e a másik a tekintetünket... Mint például ő a zöld és piros kutyáival, no meg azokkal az aprócska fekete csontocskaszerűségekkel, melyekkel rajzát teleszórta (mintha nagyítóval a kezében tette volna), noha igazából nem is ezeket látjuk a képén, hanem őt magát, mert ő is ott van, illetve elsősorban ő van ott ezekben a zöld és piros kutyákban, és ezekben a csontocskaszerűségekben – a látásával. Magyarán: ha nem is találkoztunk sűrűn a fizikai térben, a transzcendentálisban, a lelkiiben, a szellemiben, gondolkodásunk és gondolataink régióiban – s a látásban – annál gyakrabban, azaz, lehet mondani: otthon voltunk egymásban, vagy másképpen: otthont adtunk egymásnak, s nem szűnő figyelemmel *olvastuk* – kezünkbe akadva, szemünk elé kerülve – egymás munkáit. S hogy mennyire otthon lehetek benne, jelezheti rólam készített irodalmi paródiája vagy karikatúrája, mely utóbbit több helyütt is felhasználtam már, ha valahova élet- és valóság-hű fotográfiát kértem rólam. Mert ez a karikatúra bármelyik portréfotónál többet mond el rólam, arról a számomra is örök ismeretlenről, akitől a testem több egyszerű csontalagnál, hús- és izomcsomónál, akitől tulajdonképpen valóm test és lélek, cél és elesettség egyszerre, s akit tulajdonképpen ő, az ő barátsága is segített megtalálnom, kiformálnom magamban.

Nem, nem tévesztettem szót, amikor olvasást emlegettem. Mert nemcsak a verseit, irodalmi paródiáit, egyéb írásait lehet Lajos barátunknak helyel-közzel olvasni, hanem a képeit, rajzait, festményeit, szobrait (térplasztikáit? objektjeit?) is *olvasnunk* kell. A puszta nézésnél többre sarkall: hiszen azokat néznünk tényleg nem elég. Mert a mi Luzsiczánk – azért mondom ezt, mert Lajosunk köztudottan egy kiváló művészdinasztia sarja, aki azzal illeszkedik családjába művészeti hagyományaihoz, hogy kezdettől szigorúan a saját útját járja, hogy mindenkitől eltér, akinek amúgy a rokona lehetne, és nemcsak a családja művész tagjaival van így, hanem mindenkivel a művészet történetében –, szóval a mi Luzsiczánk külön jelrendszert alakított ki magának (persze azért ezekből is megismerszik, hogy kikkel tart, illetve vállal rokonságot), melyek ugyanúgy egy meghatározott belső rend, illetve logika szerint olvastatják ma-

A dunaszerdahelyi Kortárs Magyar Galériában 2018. október 12-én elhangzott megnyitászöveg szerkesztett változata. (TÁJAIM – TÁRGYAIM, Luzsicza Lajos Árpád kiállítása, 2018. október 12 – november 2.)

gukat, mint a betűk, hiszen külön-külön azok is grafikai jelek, ám egymás mellé téve, egybeolvasva őket, különböző értelmeket, jelentéseket hámozunk ki belőlük. De Luzsicza jelnyelvéhez nincs egy általánosan érvényes, mindenki által használható kulcsunk; ezt a kulcsot képei minden olvasójának magának kell megtalálnia. (Képei legtöbbször is azért nem ad címet, hogy ezzel se befolyásolja a szemlélt az értelmezésükben.)

Azaz hiába nyitnám meg én most e tárlatát a szokásos módon, a legokosabb dogákat mondva képeiről, az mind csak én lennék, az csak az én megfejtésem, az én olvasatom lenne. Ami, lehet, önök közül senkinek sem mondana semmit, pontosabban: semmi érvényeset, illetve, jobb esetben, mind vitába szállhatnának velem, ki-ki a maga értelmezésével felfegyverkezve.

Szóval, mondtam, Luzsicza Lajos képeiről, nem ez lévén a szakmám, nem tudok beszélni. Mondani azonban mért ne mondhatnék róluk egyet s mást (ha magamnak is), hiszen mindketten ugyanabban a létezésben érdekelt ürgék vagyunk (Ottlik után szabadon, ugye), ő is, én is, sőt mi is – nem? Mindenkinek, mindünknek saját magára kell tehát lefordítania őt, s persze ugyanígy, Luzsicza sem tesz mást – saját magára fordít le mindent és mindenkit a világon, mert szabad ember, annyira szabad, hogy szabadsága minket is felszabadít, s már akkor is az volt (és akkor is így), amikor az embernek még nem is volt szabad szabadnak lennie.

De hogy mire is gondolok, nézzük, hogy látják (látták) őt mások:

– „képzőművészeti konvenciókat rúg fel” – írta róla egyszer Dusza István, amihez csak annyit: jól teszi, hisz arra valók a konvenciók, nem? S különben nem ezt tette egész életében, s nem azok ellen harcolt írásaiban maga újságíró irodalom-, színház- és műkritikus barátunk is?;

– rajzai „üde”, „rafinált egyszerűség” jellemzi őket, ember- és állatalakjai „bűbajosak”, „mintha valamelyik Gelléri- vagy Mándy-novellából szöktek volna meg” – nem magáról vall itt, nem magát jellemzi Luzsicza Lajossal Grendel Lajos is?;

– „érzelmes” és „ravaszul és profánul többértelmű” – vajon a Nagy Gáspár-versek nem ilyenek, nem önmagáról írta ezt ő is?;

– „kétlaki: realista is, meg nem is” – „tudatos és tudattalan” között jár, mondja róla Temesi Ferenc, mintha csak magáról mondaná;

– esetleg, körmönfontabban: „A tárgyhoz visszatérés mozzanata az univerzumot megjárt lélekben” – így Zalán Tibor, de nem mondható el ugyanez az ő valamennyi munkájáról?;

– s végül néhai elsőrangú színházi rendezőnknek, Paál Istvánnak is mi jutott eszébe Luzsicza Lajos műveiről?: az attrakció, mi más.

Ezért legjobb lesz, ha kicsit mi is szétnézünk most ide kített képei között – s ugyan mit láthatunk?

– Színes mértani formákat, egyeneseket, görbéket, spirálisokat, ellipsziseket, vonalakat, háromszögeket, téglalapokat, különböző (sík)idomokat;

– egy festmény kiállítótermének falán függő képből kilógó, a festmény terében folytatódó képet;

– egy másik festmény (táj)képének támasztott létrát, melynek árnyéka a festményen kiállított kép része;

– különös tájképeket, amelyek minden eleme valóságos, csak épp a valóságban nincs semmi úgy, ahogy ezeken a festményeken;

– a fák, házak, utcai térelemek afféle vonalszerűségeik itt, ki-tudja-micsodák, de tudjuk: fák, házak, utcai térelemek;

– de látunk sötét, fekete éjből kivilágló díszletelemeket is, nappalunk sötétbe veszett valóságának elő-előbukkanó részleteit, egészen konkrétan egy templommal, melynek tornyán a kereszt már-már olyan, mint egy szélmalom kereke, vagy toronymalommal, melynek szélkereke egészen olyan, mint egy kereszt?;

– vonalkígyókat, zsiráfletrákat, égbe nyúló, égbe vivő lajtorját, s szinte látjuk a rajta lépő, lépegető lelket, akárcsak Weöres Sándor varázslatos gyermekversében, nézzék meg, nem olyan ez a kép, mint egy Weöres-vers?;

– a német parlamentet, amely pontosan olyan, mint a Reichstag a valóságban, csak úgy olyan, ahogyan Luzsicza Lajos látja, előtte egy lányalakkal (a lányával?), amilyenek Lajos barátunk látja őt, miközben az Lajos barátunkat nézi, amint őt festi;

– de a kevés külön címmel ellátott képei közt van egy, a *Résvivő*, melyen egy különleges figura egy méretes lyukat visz magával hetykén (melyen a rés mellett a figura hetykesége, vidámsága is ugyanolyan figyelemre méltó, mint maga a semmi, amit hóna alá kapva visz);

– a süllyedése felé hajózó gyászfekete Titanic – a végzet hajója – a Balaton vizében a Tihanyi Apátság templomdombja alatt (Magyarország-allegória?, kereszténység-allegória?, allegória-karikatúra?);

– vagy nézzük meg, milyen térhatásokkal, térimitációkkal dolgozik Luzsicza a papír síkján;

– esetleg a mítoszok ködéből a vásznára idetévedt szelíd (ijedt?) unikornis papírkivágást imitáló rajzát a maga fehérre festett fehérével;

– de láthatunk még felnagyított bélyegkép-szerűségeket, tájbrázolás-szerűségeket, szerűség-szerűségeket, gyermekrajz- és naivfestmény-imitációkat, ez utóbbiakon, mintha a vámos Rousseau szemével nézné, ám a magáéval látná a körülötte levő világot;

– mintha rajzai kompozíciójuk szerint festményeire hajznának, miként festett képeit is azok megannyi grafikai eleme, grafikaszerűsége jellemzi...

Szóval, ahány kép, annyi lelemény, annyi – szabadság; csupa humor és játékosság, csupa irreális realitás és reális irrealitás; profán és szakrális, filozofikus és lelki állandó váltakozása... ki a fene tudná lefordítani teljes pontossággal a képeit, hogy mit is akart velük s általuk Luzsicza Árpád, aki nem is Árpád, hanem Lajos Árpád, de nekem s nekünk s többünknek itt egyszerűen csak Lajos, Luzsicza Lajos... Bár nem is ez a fontos, és ő sem várja ezt el tőlünk. Csupán ránk bízta, kivesszük-e *belőle* a magunkét, azaz magunkat, illetve hozzájuk tesszük-e – amúgy, interaktív módon – a képeihez a magunkét (vagyis magunkat).

LUZSICZA LAJOS ÁRPÁD, Unicornis, 2018